

ACC. N:R. M. 10884:1-16.
Landskap: Dalsland Upptecknat av: olika personer;
Härad: Sundal, Valbo Adress: se svaren!
Socken: Diverse Berättat av: _____
Uppteckningsår: 1947 Född år _____ i _____

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Halmatak.
Sundals härad s. 1-8.
Valbo " s. 9-16.

s. 1-16. LUF 62.

308/113d

Acc. n:r M 10884:1.

LUF 62

433

Uppgifterna hänföra sig till

Uppgifterna lämnade av

Landskap: Dalsland

Namn: Carl Magnus Rud

Härad: Lundsk Härad NW

Adress: Pölanda Östra

Socken: Frändefors

Födelseår och födelseort: Frändefors

Uppteckningsår: 1947

Folklivsarkivet i Lund beder Eder härmed vara vänlig besvara nedanstående frågor i och för en undersökning rörande de i snabbt försvinnande stadda halmtaken. Vi vilja medan ännu tid är söka rädda åt kommande tider kunskapen om halmtaken, deras förfärdigande, förekomst och egenskaper. Vi äro tacksamma för korta, tydligt och helst med bläck skrivna svar på alla frågorna. Numrera svaren efter frågorna. Frankokuvret för svaret bifogas.

Frågor:

Svar:

1. Finns å Eder trakt halmtak eller vasstak?
2. Äro (voro) dessa bindetak, d.v.s. sådana där halmen (vassen) är (var) bunden vid underlaget medelst vidjor, snöre, järnträd eller på annat sätt?
3. Eller äro (voro) de av löst pålagd ej slagtröskad halm som hålles (hölles) kvar av pålagda träkonstruktioner?
4. Hur pass vanliga äro (voro) dessa bundna tak i procent räknat?
 - a. för närvarande?
 - b. för 10 år sedan?
 - c. för 20 år sedan?
 - d. för 50 år sedan?
5. Användas (användes) takkäppar?

- 1) Ja halmtak
- 2) Ja Bindetak samt även ett och annat Presttak, bundna fast i slanen med järnträd.
- 3) ett och annat litet tak som bindas med slaner
- a) 10 procent
- d) allmänt

6. Använder Ni isolerade band eller fortlöpande söm?
7. Beskriv Ert tillvägagångssätt vid bindningen och angiv materialets art. Bifoga gärna en förtydligande teckning.
8. a. Vilka redskap använder Ni vid täckningen? Räkna upp alla.
- b. Har tidigare använts även andra redskap? Vilka?
9. Var god beskriv alla nu eller tidigare använda redskap (material, konstruktion, dimensioner — gör gärna en enkel blyerts-teckning) och angiv deras benämning, även på ortens dialekt.
10. Vartill och huru användas de olika redskapen?

1) Bindningen tillgås på så vis att man lägger ett spröt (läkt) på mitten av den bredda halmen och medels en nål för tråden om slanan genom halmen till spröt och drar till hårt med en lång

8) Lakbräda sefflad, nål i lång
 B) känner inte till andra

9) först i främst en täckstege som man lägger på lakel i går på, den sefflade brädan att slå upp halmen med och nålen att föra tråden genom halmen från slana till sprötel och tungen att dra till hård med

11. Använder Ni vid täckningen vantar, knäputor eller särskild fotbeklädnad?

A) Ingenting

12. Hur beredes
a. långhalmen?

b. vassen?

När och hur skördas den och hur förvaras den?

12) halmen bör vara prägettrörskad (slaga) all stöthalm utkammad så halmen blir så rak som möjligt

13. a. Täcket även (eller endast) utanpå det gamla taket?

b. Beskäres taket, när det är färdiglagt?

c. Hur behandlas takskägget?

d. Läggas halmtak (vasstak) även på nya hus?

13) Ja även utanpå det gamla taket

B) Taket bankas med takträden

C) örsät (skägget) revhugges med en yxa och en träda och sedan klipps,

D) inte annat än på ett och annat ställe

14. a. Hur ryggas taket?

b. Hur lagas ett söndrigt tak?

14) Ryggen görs småholm som man trampar så hårt det går och bra tjock

15. Hur många arbeta samtidigt med taktäckningen? Och vilken är i så fall arbetsfördelningen?

B) man lyfter upp den gamla halmen och sticker den nya under i små luckor

15) Bör helst vara 4 en som bieder, en slår upp, en för upp måten och en drar till

16. Har Ni hört omtalas eller sett att man borrar hål i vindske-
darna till fäste för takkämparna?
Var och när brukades detta?
Angiv om möjligt stället.

17. Läggas (lades) taket på läkt
eller på ravel (raft)?

18. Användas (användes) dessa tak
även på boningshusen?

19. Är Ni villig att eventuellt be-
svara ett utförligare frågeformu-
lär (som i så fall honoreras om
så önskas)?

20. När och var har Ni varit verk-
sam som taktäckare?

21. Har Ni även annat yrke?
Vilket?

M.10884:4.
16) Nej har inte sett det

17) Halmen lägges på slansor

18) Har använts mycket men nu finns
bara en kvar som jag vet.

19) Ja.

20) Har varit sedan 1921 och är
fortfarande täckare i omvägden
av min bröstad.

21) Skenderar ett mindre jordbruk.

OBS.! Skulle Ni ej få plats med alla svaren på detta papper så bedes Ni vänligen skriva återstoden på ett löst papper av samma format. Använd även helst ett löst papper därest Ni vill göra någon förtydligande teckning. Och sänd gärna in svaret så snart som möjligt — det underlättar arkivets arbete.

308/113d

Acc. nr M.10884:5.

LUF 62

434

Uppgifterna hänföra sig till

Uppgifterna lämnade av

Landskap: Dalsland

Namn: Alfred Andersson,

Härad: Sundals

Adress: Prästgården, Frändefors.

Socken: Frändefors

Födelseår och födelseort: 1872. Frändefors

Uppteckningsår: 1947

Folklivsarkivet i Lund beder Eder härmed vara vänlig besvara nedanstående frågor i och för en undersökning rörande de i snabbt försvinnande stadda halmtaken. Vi vilja medan ännu tid är söka rädda åt kommande tider kunskapen om halmtaken, deras förfärdigande, förekomst och egenskaper. Vi äro tacksamma för korta, tydligt och helst med bläck skrivna svar på *alla* frågorna. Numrera svaren efter frågorna. Frankokuvret för svaret bifogas.

Frågor:

1. Finns å Eder trakt halmtak eller vasstak?
2. Äro (voro) dessa *bindetak*, d.v.s. sådana där halmen (vassen) är (var) bunden vid underlaget medelst vidjor, snöre, järntråd eller på annat sätt?
3. Eller äro (voro) de av löst pålagd ej slagtröskad halm som hålles (hölles) kvar av pålagda träkonstruktioner?
4. Hur pass vanliga äro (voro) dessa bundna tak i procent räknat?
 - a. för närvarande?
 - b. för 10 år sedan?
 - c. för 20 år sedan?
 - d. för 50 år sedan?
5. Användas (användes) takkäppar?

Svar:

Ja, halmtak

Voro i början bindetak med vidjor, men har på senare tid övergått till användning av järntråd.

Så kallade "spröt" bestående av uppväxande ungdomsskog.

För närvarande cirka 20 procent.

b. 250/0
c. 300/0
d. 700/0

Ja

M. 10884:6.

6. Använder Ni isolerade band eller fortlöpande söm?
7. Beskriv Ert tillvägagångssätt vid bindningen och angiv materialets art. Bifoga gärna en förtydligande teckning.
8. a. Vilka redskap använder Ni vid täckningen? Räkna upp alla.
b. Har tidigare använts även andra redskap? Vilka?
9. Var god beskriv alla nu eller tidigare använda redskap (material, konstruktion, dimensioner — gör gärna en enkel blyerts-teckning) och angiv deras benämning, även på *ortens dialekt*.
10. Vartill och huru användas de olika redskapen?

Kan ej besvaras

En person fick lägga halmen, en person kom efter med en s.k. täckkraka för halmens utjämning, där-
ene
efter kom två man den använde nålen och den an-
kom efter band.

För det första så kallade en täckstege bestående av två slanor med ett mellanrum av en aln, i denna fästes två tåg ett i vardera ändan för för att fästas ryggåsen, stegen omkastades för varje floka tills denna sidan var färdig.

Se ovan

M. 10884:7.

11. Använder Ni vid täckningen vantar, knäputor eller särskild fotbeklädnad?

Nej.

12. Hur beredes
a. långhalmen?

All småhalm ^{skades} urskades och bands därefter i kärvar,
för att lättare kunna hanteras vid täckningningen

b. vassen?
När och hur skördas den och
hur förvaras den?

13. a. Täckes även (eller endast)
utanpå det gamla taket?

Ja,

b. Beskäres taket, när det är
färdiglagt?

För längre tillbaka i tiden

c. Hur behandlas taksägget?

Klippes med sax

d. Läggas halmtak (vasstak)
även på nya hus?

Ej för närvarande

14. a. Hur ryggas taket?

Med den urskakade småhalmen

b. Hur lagas ett söndrigt tak?

Gamla repareras på så sätt, att på det söndriga
stället, upplyftes den gamla halmen och ny halm
stoppas inunder.

15. Hur många arbeta samtidigt
med taktäckningen? Och vil-
ken är i så fall arbetsfördel-
ningen?

För att arbetet skulle forseras åtgick det sex
man.

M. 10884:8.

16. Har Ni hört omtalas eller sett att man borrar hål i vindske-
darna till fäste för takkämparna?
Var och när brukades detta?
Angiv om möjligt stället.

Före min tid.

17. Läggas (lades) taket på läkt
eller på ravel (raft)?

På ravel

18. Användas (användes) dessa tak
även på boningshusen?

Ja, för 40 år sedan

19. Är Ni villig att eventuellt be-
svara ett utförligare frågeformu-
lär (som i så fall honoreras om
så önskas)?

Ja

20. När och var har Ni varit verk-
sam som taktäckare?

I min hemkommun

21. Har Ni även annat yrke?
Vilket?

Byggnadssnickare

OBS! Skulle Ni ej få plats med alla svaren på detta papper så bedes Ni vänligen skriva återstoden på ett löst papper av samma format. Använd även helst ett löst papper därest Ni vill göra någon förtydligande teckning. Och sänd gärna in svaret så snart som möjligt — det underlättar arkivets arbete.

311/112 ac

Acc. n:r M1 0884:9.

LUF 62

431

Uppgifterna hänföra sig till

Uppgifterna lämnade av

Landskap: *Dalsland.*Namn: *Oscar Herlitz.*Härad: *Välbo. NW*Adress: *Stubbek Högsäter*Socken: *Högsäter*Födelseår och födelseort: *1877 Högsäter*Uppteckningsår: *1944**AK**+ kapp*

33

Folklivsarkivet i Lund beder Eder härmed vara vänlig besvara nedanstående frågor i och för en undersökning rörande de i snabbt försvinnande stadda halmtaken. Vi vilja medan ännu tid är söka rädda åt kommande tider kunskapen om halmtaken, deras förfärdigande, förekomst och egenskaper. Vi äro tacksamma för korta, tydligt och helst med bläck skrivna svar på alla frågorna. Numrera svaren efter frågorna. Frankokuvvert för svaret bifogas.

Frågor:

1. Finns å Eder trakt halmtak eller vasstak?
2. Äro (voro) dessa bindetak, d.v.s. sådana där halmen (vassen) är (var) bunden vid underlaget medelst vidjor, snöre, järntråd eller på annat sätt?
3. Eller äro (voro) de av löst pålagd ej slagtröskad halm som hålles (hölles) kvar av pålagda träkonstruktioner?
4. Hur pass vanliga äro (voro) dessa bundna tak i procent räknat?
 - a. för närvarande?
 - b. för 10 år sedan?
 - c. för 20 år sedan?
 - d. för 50 år sedan?
5. Användas (användes) takkäppar?

Svar:

- No. 1 Halmtak.*
- No. 2 Bindetak. (bindas med järntråd)*
- No. 3 Förekommer ej*
- No. 4 a) 40 procent*
b) 40 "
c) 90 "
d) 98 "
- No. 5 Tak käppar (Lakspröt) användas*

M. 10884:10.

6. Använder Ni isolerade band eller fortlöpande söm?
7. Beskriv Ert tillvägagångssätt vid bindningen och angiv materialets art. Bifoga gärna en förtydligande teckning.
8. a. Vilka redskap använder Ni vid täckningen? Räkna upp alla.
b. Har tidigare använts även andra redskap? Vilka?
9. Var god beskriv alla nu eller tidigare använda redskap (material, konstruktion, dimensioner — gör gärna en enkel blyerts-teckning) och angiv deras benämning, även på ortens dialekt.
10. Vartill och huru användas de olika redskapen?

No. 6 Isolerade band.

No. 7 Bindnålen stickes genom Taket undersidan från järnbrädan brädes i nålen och bindes ett varv om Takbjörnen, nåden drages till och klippes av med en fång.

No. 8 a) Täckbräda, Bindnål, hovfång, Täckstege och skärbock.

b) Se mig okänt.

No. 9 Täckbrädan (Läckfjök) en bräda en Sum fjök, 40 cm. lång, 20 cm bred, refflad å ena sidan samt försedd med handtag.

Bindnålen av stål eller järn, en styck ca. en meter lång, med öga ca. 5 cm från ena änden. Täckstege av rundad släpper ca. 70 cm bred och 10 meter lång.

Skärbocken liknar en vanlig sågbock men något längre.

No. 10 Med Täckbrädan stötes Taket jämnt och till önskad fjöcklek. Med Bindnålen bindes Taket fast i underlaget (ravellet) I skärbocken skäres halmen jämnt med en liser.

Dalsland
Valbo hd
Flögåters sn
1947

M. 10884:10a

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforsk-
ning vid Lunds universitet

Oscar Hertz
Flögåters

f. 1877 i
Flögåters

Fortsättning på svar No. 10

Täckstegen bindes på frätten över taket
den bindes med säg eller rep och vändes
eftersom arbetet fortskrider.

No. 14 b) Söndriga tak (sönderblästa).
Sagas genom att halm lägges över det
söndriga stället (s.k. halmsulning) detta
arbete är ganska besvärligt att utföra.

11. Använder Ni vid täckningen vantar, knäputor eller särskild fotbeklädnad?

12. Hur beredes
a. långhalmen?
b. vassen?
När och hur skördas den och hur förvaras den?

13. a. Täckes även (eller endast) utanpå det gamla taket?
b. Beskäres taket, när det är färdiglagt?
c. Hur behandlas takskägget?
d. Läggas halmtak (vasstak) även på nya hus?

14. a. Hur ryggas taket?
b. Hur lagas ett söndrigt tak?

15. Hur många arbeta samtidigt med taktäckningen? Och vilken är i så fall arbetsfördelningen?

M. 10884:11.

No. 11 Användes ej.

No. 12 a) Halmen skakas väl ren, och bindes i små kärvar (d.k. lockor) vilka skäres jämna i sofändan.

No. 13 a) Båda delarna användes.
b) Taket beskäres ej, stötes jämnt med täckbrädan.

c) Taket slås jämnt med täckbrädan, och klypes med en sax.

d) Numera halmtäckes ej nya hus.

No. 14 a) Borrholm i betydlig mängd lägges på och denna jämnas med en handriiva. Rygg-
is halmen hålles kvar med hängare?

No. 15 Som regel skiljägaren och Sve medhjälpare. Tre av medhjälparna benedde halmen, och en bar halm och material upp på taket.

M.10884:12.

16. Har Ni hört omtalas eller sett att man borrar hål i vindske-
darna till fäste för takkäggar?
Var och när brukades detta?
Angiv om möjligt stället.

No. 16 Nej jag har ej sett eller
hört omtalas att detta brukas.

17. Lägges (lades) taket på läkt
eller på ravel (raft)?

No. 17 Taket lägges på ravel (raft)

18. Användas (användes) dessa tak
även på boningshusen?

No. 18 Användes ej.

19. Är Ni villig att eventuellt be-
svara ett utförligare frågeformu-
lär (som i så fall honoreras om
så önskas)?

No. 19 Nej då jag ej vet mera
upplysningar av värde att lämna.

20. När och var har Ni varit verk-
sam som taktäckare?

No. 20 Från 1914 till 1946. Inom Högråter
samt närgränsande sockarna Järbo,
Rännelanda och Raggård.

21. Har Ni även annat yrke?
Vilket?

No. 21 Jordbrukare

OBS. I Skulle Ni ej få plats med alla svaren på detta papper så bedes Ni vänligen skriva återstoden på ett löst papper av samma
format. Använd även helst ett löst papper därest Ni vill göra någon förtydligande teckning. Och sänd gärna in svaret så
snart som möjligt — det underlättar arkivets arbete.

313/112 d

Acc. n:r M.10884:13.

LUF 62

432

Uppgifterna hänföra sig till

Landskap:

Dalsland

Härad:

Vafra Kärad No

Socken:

Perbo = Järbo

Uppteckningsår:

1944

Uppgifterna lämnade av

Namn:

Martin Eriksson

Adress:

Lutt Gällsäter

Födelseår och födelseort:

1945 Lutt Perbo
sacken

Folklivsarkivet i Lund beder Eder härmed vara vänlig besvara nedanstående frågor i och för en undersökning rörande de i snabbt försvinnande stadda halmtaken. Vi vilja medan ännu tid är söka rädda åt kommande tider kunskapen om halmtaken, deras förfärdigande, förekomst och egenskaper. Vi äro tacksamma för korta, tydligt och helst med bläck skrivna svar på alla frågorna. Numrera svaren efter frågorna. Frankokuvret för svaret bifogas.

Frågor:

1. Finns å Eder trakt halmtak eller vasstak?
2. Äro (voro) dessa bindetak, d.v.s. sådana där halmen (vassen) är (var) bunden vid underlaget medelst vidjor, snöre, järntråd eller på annat sätt?
3. Eller äro (voro) de av löst pålagd ej slagtröskad halm som hålles (hölls) kvar av pålagda träkonstruktioner?
4. Hur pass vanliga äro (voro) dessa bundna tak i procent räknat?
 - a. för närvarande?
 - b. för 10 år sedan?
 - c. för 20 år sedan?
 - d. för 50 år sedan?
5. Användas (användes) takkäppar?

Svar:

Ja
 Ja förr vidjor på stältråd
 Det går att lägga halmen på utan band
 och sen lägga ^{stavar} ovan på halmen på en bjässen
 och led till skägget
 här på trakten bara ~~100~~ 90
 95
 100
 Ja de kallas för takspöt här på trakten

6. Använder Ni isolerade band eller fortlöpande söm?
7. Beskriv Ert tillvägagångssätt vid bindningen och angiv materialets art. Bifoga gärna en förtydligande teckning.
8. a. Vilka redskap använder Ni vid täckningen? Räkna upp alla.
 b. Har tidigare använts även andra redskap? Vilka?
9. Var god beskriv alla nu eller tidigare använda redskap (material, konstruktion, dimensioner — gör gärna en enkel blyerts-teckning) och angiv deras benämning, även på ortens dialekt.

Jäng

Takbräda
 Jaktstige Ställträsk
 ja vid för till band

10. Vartill och huru användas de olika redskapen?

En Anstet Anstetan vage band är vanligt
 träden klippes en för vage band en kat
 en trä som boras hål i änden stipes stäl
 träden sen sticker på en gellan halmen
 så man kommer rundt stann och sen upp
 till kappen som ligger mitt på halmen
 längd sen breder träden över kappen och kliver
 av sen kasta band till man är i ände på
 takkan sen breder sig floda halmen på
 samma sätt som på ett till man kommer
 till Byggåsen sen lägges Byggåsen halmen
 av Moss halmen sen lägges hängare
 på Byggåsen halmen de är 5 fot långa
 och spekas samman i kopsset sen hängas
 de över Byggåsen halmen så är det på det
 de olika redskapen i Byggåsen stannar lodrikt
 3 stycken der bindes tammarna fast de får
 vara så långa så de räcker ned till yfset der
 der man börjar och påstas i takstegen sen släps
 stegen rundt upp för vage floa som är bunden

M. 10884:16.

16. Har Ni hört omtalas eller sett att man borrar hål i vindskejderna till fäste för takkjäpparna? Var och när brukades detta? Angiv om möjligt stället.

17. Lägges (lades) taket på läkt eller på ravel (raft)?

18. Användas (användes) dessa tak även på boningshusen? ja

för 70 90 år ses

19. Är Ni villig att eventuellt besvara ett utförligare frågeformulär (som i så fall honoreras om så önskas)? ja om jag kan så

20. När och var har Ni varit verksam som taktäckare? har på

trachten näst det boställe. jag minnes inte så låga

21. Har Ni även annat yrke? Vilket?

Bonde

okänt här brydes med ställbräd en bit från vindskejderna över källgrenen liksom de andra banden det ^{är} långa långa slansar som är spikade på saxen hela vägen som halmen lägges på takbrädan är 20 tum lång 10 tum bred på underlidan är den urkallad längs hela brädan 7 sådana brukar det vara ^{använda sådant} på är det ett handtag för den som stäter upp halmen

Ett lyft halmtak kan hålla i 30 år om det är lyft från botten och inte är lagt på gamla taket ja skriften är väl inte så god all hälsa ossen vi hoppas det bästa

Hälsningsfullt

Martin Erikson

OBS! Skulle Ni ej få plats med alla svaren på detta papper så bedes Ni vänligen skriva återstoden på ett löst papper av samma format. Använd även helst ett löst papper därest Ni vill göra någon förtydligande teckning. Och sänd gärna in svaret så snart som möjligt — det underlättar arkivets arbete.